

دانشکده علوم اجتماعی

عنوان:

مطالعه فعالیت های فرهنگی - اجتماعی روحانیون مبلغ در روستاهای کشور
(مطالعه موردی: طلاب گروه جهادی عباد)

نگارش:

محسن جعفری

استاد راهنما:

دکتر سید احمد فیروز آبادی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

توسعه روستایی گرایش توسعه اجتماعی

آبان ۱۳۹۳

چکیده:

برخی از محققان توسعه روستایی معتقدند که یکی از دلایل توسعه نیافتگی روستا و گرفتار آمدن آن در چنبره فقر آن است که طرح های توسعه روستایی را عمدتاً کسانی می نویسند که نخواستند یا نتوانسته اند ارتباطات عمیقی به صورت میدانی با روستائیان و مسائل واقعی آنان برقرار کنند. در ادبیات اخیر توسعه نظریاتی با عنوان توسعه اجتماع محور مطرح شده است که بتواند پاسخگوی این نیاز باشد. توسعه اجتماع محور فرآیندی است مبتنی بر مشارکت داوطلبانه و خودیارانه در میان ساکنان یک محله در جهت بهبود شرایط فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی که در آن سازمان های مردم نهاد در یک روستا می توانند با انجام فعالیت های مشارکت جویانه بستر مناسبی را برای توسعه ای مبتنی بر نیازهای واقعی مردم روستا فراهم کنند.

از سوی دیگر با بررسی تاریخی تحولات روستایی ایران خصوصاً در سده های اخیر می بینیم که حوزه های علمیه به صورت گسترده ای طلاب دغدغه مند خود را به روستاها به عنوان مبلغ اعزام می کرده اند. با ارتباطات عمیقی که بین طلاب و روستائیان برقرار می شده است به تدریج طلاب متکفل بسیاری از شئون اجتماعی، حقوقی و امورات زندگی مردم روستا می شدند و مراجعات مردم به آن ها فراتر از پرسیدن احکام شرعی بوده است. پس از انقلاب اسلامی نیز این فعالیت های تبلیغی ادامه می یابد. طلاب گروه جهادی عباد به عنوان یک گروه تبلیغی حدود یک دهه است که در روستاهای مناطق محروم بویژه روستاهای شهرستان سریشه خراسان جنوبی و نورآباد لرستان فعالیت می کنند.

این پایان نامه، تحقیقی کیفی- توصیفی است که روش اصلی آن در جمع اوری داده، مطالعه موردی و در تحلیل داده، کدگذاری باز و محوری است. ضمناً از روش تک نگاری در روستاهای محل تبلیغ طلاب، برای بررسی صحت مدعیات آن ها در بیان فعالیت هایشان به عنوان روش کمکی بهره گرفته شده است.

بر اساس نتایج پژوهش گروه عباد یک سازمان مردم نهاد متشکل از طلاب پیشرو و داوطلب حوزه علمیه قم است که در میان مردم روستاهای محل تبلیغشان تبدیل به گروهی مرجع گشته اند. این گروه در زمینه کشف معضلات ناپیدا و پیچیده اجتماع روستایی، افزایش مشارکت های اجتماعی و سیاسی، مشاوره فنی به مسئولان محلی برای توسعه مطلوب و ترسیم زندگی بهتر بر اساس قواعد دینی دستاوردهای چشم گیری در روستاهای مناطق مذکور داشته اند.

کلید واژگان: توسعه اجتماع محور، فعالیت های تبلیغی، مطالعه موردی، گروه عباد، طلاب

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه	۱
۲-۱- بیان مسئله	۲
۳-۱- ضرورت تحقیق	۵
۴-۱- اهداف تحقیق	۷
۱-۴-۱- هدف اصلی	۷
۲-۴-۱- اهداف فرعی	۸
۵-۱- سوال تحقیق	۸

فصل دوم: چهارچوب مفهومی و مطالعات پیشین

۱-۲- مقدمه	۱۰
۱-۱-۲- رهیافتهای اخلاقی بدیل آمارتیاسن	۱۰
۱-۱-۱-۲- قابلیت‌های محوری انسان از دیدگاه نوسبام	۱۱
۲-۱-۲- توسعه اجتماع محور	۱۳
۱-۲-۱-۲- توسعه اجتماع محور در ایران	۱۶
۲-۲- سازمان‌های مردم‌نهاد	۱۶
۱-۲-۲- کارکرد‌های نهادهای مدنی در توسعه اجتماعی	۱۷
۳-۲- انسان‌های پیشرو در توسعه	۱۹
۴-۲- مصلحان روستایی	۲۰
۱-۴-۲- انواع جهت‌گیری‌های مصلحان روستایی	۲۲
۱-۱-۴-۲- جهت‌گیری‌های آمایشی	۲۲
۲-۱-۴-۲- جهت‌گیری‌های شخصی	۲۳

۲۳	۲-۴-۱-۳- جهت گیری های ناشی از فصول خشک
۲۴	۲-۴-۱-۴- جهت گیری های دیپلماتیک
۲۴	۲-۴-۱-۵- جهت گیری های حرفه ای
۲۴	۲-۴-۱-۶- جهت گیری طرح و پروژه ای
۲۴	۲-۴-۲- دو فرهنگ متفاوت مصلحان روستایی
۲۶	۲-۵- مفهوم جهادی
۲۶	۲-۵-۱- انواع فعالیت گروه های جهادی
۲۶	۲-۵-۲- جهاد سازندگی
۲۸	۲-۶- حرکت های تبشیری
۲۹	۲-۶-۱- مهم ترین فعالیت های گروه های تبشیری
۳۱	۲-۶-۲- نمونه هایی از حرکت های تبشیری
۳۶	۲-۷- روحانیت
۳۶	۲-۷-۱- ارزش ها در سازمان روحانیت
۳۷	۲-۷-۲- هنجارها در سازمان روحانیت
۳۸	۲-۷-۳- کارکرد تبلیغی در سازمان روحانیت
۳۸	۲-۷-۳-۱- مفهوم تبلیغ
۴۰	۲-۷-۳-۲- انواع شیوه های تبلیغ
۴۱	۲-۷-۴- پایگاه فردی و اجتماعی روحانیت
۴۲	۲-۷-۴-۱- جایگاه اجتماعی طلاب
۴۳	۲-۷-۴-۲- تاریخچه اقتدار و پایگاه اجتماعی روحانیت
۴۶	۲-۷-۴-۳- تضعیف پایگاه اجتماعی روحانیت
۴۷	۲-۷-۵- خاستگاه روحانیت
۴۷	۲-۷-۶- دیدگاه رهبران نظام در رابطه با ارتباط روحانیت با مردم
۴۸	۲-۷-۷- بازنگری در سازمان روحانیت
۵۰	۲-۷-۸- مصادیق ارتباط روحانیت با مردم
۵۹	۲-۸- نتیجه گیری

فصل سوم: روش شناسی تحقیق

- ۳-۱- تحقیق اولیه: پایلوت مقدماتی ۶۱
- ۳-۲- مطالعه موردی ۶۲
- ۳-۲-۱- مزایا و معایب روش مطالعه موردی ۶۲
- ۳-۳- ابزارهای جمع آوری داده ۶۳
- ۳-۳-۱- مصاحبه ۶۳
- ۳-۳-۲- مصاحبه عمیق ۶۳
- ۳-۳-۳- مشاهده مستقیم ۶۴
- ۳-۳-۴- استفاده از مدارک و مستندات ۶۴
- ۳-۳-۵- استفاده از عکس ۶۵
- ۳-۳-۶- نمونه گیری ۶۵
- ۳-۴- پیچیدگی های مطالعه فعالیت های گروه ۶۵
- ۳-۵- مطالعه ابعاد سازمانی گروه عباد ۶۷
- ۳-۶- کدگذاری ۶۸
- ۳-۶-۱- توضیحاتی پیرامون برخی تعاریف و مقوله ها در این تحقیق ۶۹
- ۳-۷- تک نگاری ۷۰
- ۳-۷-۱- تک نگاری از آثار فعالیت های طلاب بر مردم روستا ۷۱
- ۳-۸- ارزیابی و کیفیت تحقیق ۷۱

فصل چهارم: یافته های تحقیق

- ۴-۱- مقدمه ۷۴
- ۴-۲- معرفی گروه تبلیغی عباد ۷۵
- ۴-۲-۱- دوره های تبلیغی ۷۵

۷۵	۲-۲-۴- اهداف تشکیل گروه
۷۷	۳-۲-۴- تجربیات اردوی جهادی قبل از راه اندازی گروه عباد
۷۸	۴-۲-۴- الگوی های تبلیغی گروه عباد
۷۸	۵-۲-۴- برخی از نگرش های اعضای اصلی گروه
۷۸	۱-۵-۲-۴- در رابطه با توسعه
۸۰	۲-۵-۲-۴- در رابطه با دین
۸۱	۳-۵-۲-۴- در رابطه با ارتباط با مردم
۸۱	۶-۲-۴- سازمان دهی طلاب در گروه عباد
۸۱	۱-۶-۲-۴- برنامه ریزی برای اعزام
۸۳	۲-۶-۲-۴- شناسایی وضعیت روستاهای منطقه
۸۳	۳-۶-۲-۴- گزینش و ثبت نام
۸۴	۷-۲-۴- نیروی انسانی
۸۴	۱-۷-۲-۴- گردش نیروی انسانی
۸۴	۲-۷-۲-۴- اختیار و مسئولیت نیروی انسانی
۸۵	۳-۷-۲-۴- آموزش نیروی انسانی
۸۵	۴-۷-۲-۴- آموزش نیروی انسانی در حین عمل
۸۵	۵-۷-۲-۴- تقویت روحیه طلاب برای تبلیغ
۸۶	۶-۷-۲-۴- انتقال تجربیات به طلاب
۸۷	۸-۲-۴- انطباق رضایت مندی مردم با توانمندی طلاب
۸۸	۹-۲-۴- تامین مالی در گروه عباد
۸۹	۱۰-۲-۴- ارزیابی کیفیت فعالیت های تبلیغی طلاب
۹۰	۱۱-۲-۴- تعامل با سازمان های دولتی
۹۱	۳-۴- آثار فعالیت های تبلیغی طلاب بر مردم روستا
۹۱	۱-۳-۴- مشخصات طلبه
۹۱	۲-۳-۴- مشخصات روستا
۹۲	۳-۳-۴- شرح فعالیت ها و آثار آن

۴-۴	جداول قضایای در نظر گرفته شده برای فعالیت های طلاب گروه	۱۰۲
۵-۴	توصیف یافته ها	۱۰۵
۱-۵-۴	متنوع بودن فعالیت ها	۱۰۵
۱-۱-۵-۴	تنوع فعالیت ها در نسبت با نگرش ها و توانمندی های طلاب	۱۰۵
۲-۱-۵-۴	تنوع فعالیت ها در نسبت تعدد محیطی	۱۰۶
۳-۱-۵-۴	تنوع فعالیت ها در نسبت طرف مقابل فعالیت ها	۱۰۷
۴-۱-۵-۴	تنوع فعالیت ها از حیث جنس	۱۰۹
۵-۱-۵-۴	تنوع فعالیت ها از حیث اعتبار آن نزد مردم روستا	۱۱۱
۶-۱-۵-۴	دسته بندی فعالیت ها بر اساس هرم تلفیق قضایا	۱۱۱
۷-۱-۵-۴	فعالیت های موجود در نوک هرم	۱۱۲
۸-۱-۵-۴	فعالیت های موجود در وسط هرم	۱۱۶
۱-۹-۵-۴	فعالیت های موجود در قاعده هرم	۱۱۷
۶-۴	توصیفی از فعالیت ها	۱۱۷

فصل پنجم: نتیجه گیری

۱-۵	مقدمه	۱۲۱
۲-۵	طلاب گروه عباد به عنوان توسعه گران مطلوب از نظر چمبرز	۱۲۱
۳-۵	طلاب گروه عباد به عنوان انسان پیشرو جامعه خود	۱۲۲
۴-۵	گروه عباد به عنوان گروهی برآمده از حوزه علمیه قم	۱۲۳
۵-۵	تشابهات گروه عباد با گروه های تبشیری مسیحی	۱۲۵
۶-۵	ابعاد توسعه اجتماع محور در فعالیت های گروه عباد	۱۲۶
۷-۵	نقش گروه عباد به عنوان یک سازمان مردم نهاد	۱۲۷
۸-۵	تشابهات فعالیت های گروه عباد با رهیافت قابلیت های آمار تیاسن	۱۲۸
۹-۵	مشکلات پژوهشی	۱۲۹
۱۰-۵	پژوهش های پیشنهادی	۱۲۹

کتابنامه ۱۳۱

پیوست ها

پیوست اول - جدول (۱): دسته بندی سوالات از عباد بر حسب اهداف پایان نامه ۱۳۵

پیوست دوم - جدول (۲): مشخصات مصاحبه شوندگان ۱۳۹

پیوست سوم - جدول (۳): قضایا- مفاهیم- داده های خام حاصل از مصاحبه ۱۴۰

پیوست چهارم - جداول داده های خام حاصل از مصاحبه با طلاب گروه عباد ۱۶۵

پیوست پنجم - هرم تلفیقی قضایا بر حسب فراوانی آنها ۲۲۰

فهرست جداول

- جدول (۱-۲): وضعیت و شرایط جامعه شناختی روحانیت سنتی در ایران ۴۴
- جدول (۲-۴): جدول قضایای در نظر گرفته شده برای فعالیت های طلاب زن ۱۰۲
- جدول (۱-۴): جدول قضایای در نظر گرفته شده برای فعالیت های طلاب مرد ۱۰۴
- جدول (۱) پیوست: دسته بندی سوالات از عباد بر حسب اهداف پایان نامه ۱۳۵
- جدول (۲) پیوست: مشخصات مصاحبه شوندگان ۱۳۹
- جدول (۳) پیوست: قضايا- مفاهيم- داده های خام حاصل از مصاحبه ۱۴۰
- جدول (۴) پیوست: داده های خام حاصل از مصاحبه (اقای ر.ن.) ۱۶۵
- جدول (۵) پیوست: داده های خام حاصل از مصاحبه (همسر آقای الف. ب.) ۱۶۹
- جدول (۶) پیوست: داده های خام حاصل از مصاحبه (همسر آقای م.م.) ۱۷۴
- جدول (۷) پیوست: داده های خام حاصل از مصاحبه (اقای الف. ب.) ۱۷۹
- جدول (۸) پیوست: داده های خام حاصل از مصاحبه (اقای ح.ب.) ۱۸۶
- جدول (۹) پیوست: داده های خام حاصل از مصاحبه (اقای ع.پ.) ۱۹۰
- جدول (۱۰) پیوست: داده های خام حاصل از مصاحبه (اقای ح.م.) ۱۹۵
- جدول (۱۱) پیوست: داده های خام حاصل از مصاحبه (اقای ر.الف.) ۲۰۰
- جدول (۱۲) پیوست: داده های خام حاصل از مصاحبه (اقای ج.س.) ۲۰۶
- جدول (۱۳) پیوست: داده های خام حاصل از مصاحبه (اقای م.م.) ۲۱۰